

KRISTIANSAND TINGRETT

-----DOM -----

Avsagt: 17.01.2012 i Kristiansand tingrett, Kristiansand S

Saksnr.: 11-148041TVI-KISA/28

Dommer: Tingrettsdommer   Gunnar S. Andreassen

Saken gjelder: Rett til å drive skiskole i alpinanlegg

Arne Johan Mosfjeld

Advokat Dag Herrem

mot

Hovden Skisenter AS

Advokat Frode Hagel Vilster
Sørli\lv/advokatfullmektig Sigurd
Vestrheim

DOM

Saken gjelder rett til å drive skiskole i alpinanlegg.

Saksøker, Arne Johan Mosfjeld eier enkeltmannsforetaket Skiservice Hovden, som driver salg, service og utleie av ski og skiskole på Hovden.

Saksøkte, Hovden Skisenter AS driver skiheisene på Hovden og tilrettelegger bakkene for alpine aktiviteter.

Partene inngikk i 1990 avtale om saksøkers bruk av anlegget til saksøkers skiskolevirksomhet og saksøker har deretter drevet slik virksomhet, hovedsakelig med grupper av skoleelver fra Danmark.

Den 21 mai 2010 tok Mosfjeld kontakt pr. telefon med Hovden skisenter v / Asle Torset Skogstad vedrørende sin skiskolevirksomhet og fikk samme dag pr. e – mail bekreftelse på at ” ditt firma må gjerne drive organisert skiskolevirksomhet i vårt anlegg. Hvis det innebærer løypekjøring eller spesielle behov for reservasjon av løyper så må det avtales på forhånd. Det gjøres samtidig oppmerksom på at skilærere og elever må bruke ordinær inngang til heisene ”.

Den 11 november 2010 mottok Mosfjeld e – mail fra Skogstad hvor det ble opplyst at LAGG AS har en eksklusiv bruksavtale for aktiviteter og at kommersielle virksomhet i skisenteret må forelegges for LAG AS.

Den 24 11 2010 mottok Mosfjeld e-mail fra LAGG AS v /Kari Nomeland – Strømsøe med blant annet tilbud om at Mosfjeld kunne overlate undervisningen til dem mot en prosentvis andel av omsetningen. Som vedlegg fulgte dokument med spesifikasjonskrav knyttet til skiskoledrift / kommersiell virksomhet i Hovden Skisenter, blant annet med krav om at det skulle avtales en økonomisk kompensasjon til LAGG.

Den 31 01 2011 mottok saksøkte e – mail fra Nomeland Strømsøe, hvor det vises til at saksøker kjører organisert skiskole i Hovden. Skisenter og at dette ikke var i samsvar med det som var avtalt. Som følge av dette ønsket LAGG AS å avslutte videre samarbeid og gjorde samtidig oppmerksom på at instruktørenes skikort ville bli sperret for bruk.

Det ble deretter en del korrespondanse mellom advokatene som partene engasjerte, uten at det lyktes å komme til enighet. Saksøker begjærte 02 03 11 midlertidig forføyning med påstand om rett til uhindret å drive skiskole og at saksøkte gjenåpnet heiskort tilhørende instruktørene. Kristiansand tingrett avsa 15 03 2011 kjennelse for at begjæringen forkastes. Kjennelsen ble ikke påanket.

Ved stevning av 14 09 2011 har saksøker reist søksmål ved Kristiansand tingrett med krav om rett til uhindret å drive skiskole på arealer og i anlegg som disponeres av saksøkte. Videre har saksøker fremmet krav om erstatning.

Saksøkte har i tilsvar av 26 10 2011 tatt til motmæle.

Hovedforhandling ble holdt 02 01 2012 i Kristiansand tinghus. Partene møtte og forklarte seg, det ble avhørt ett vitne og for øvrig foretatt slik dokumentasjon som fremgår av rettsboken.

Saksøkerens påstandsgrunnlag:

Rett til bruk av preparerte bakker.

Arealet som Hovden Skisenter AS driver sin virksomhet fra er underlagt friluftslovens bestemmelser. Det innebærer at adkomsten til anlegget og bruken av anlegget er fri for allmennhetene så lenge man betaler det alminnelige vederlag som kreves for befordring og følger anleggets regler for sikkerhet.

Rett til bruk av skiheisen til befordring.

Retten til bruk av skiheisen er beskyttet av flere sett med regler. Så lenge en bruker betaler for befordringen og forholder seg til alminnelige bestemmelser for ferdsel og sikkerhet i anlegget, kan ikke enkelte brukere utestenges av hensyn til eierens øvrige økonomiske interesser.

Arealet er regulert som friområde, jf. pbl § 12 – 5. En forutsetning for at et område kan reguleres til friområde, er at det skal være tilgjengelig for allmennheten.

Arealet er regulert som offentlig friområde. Det er ikke tillatt å utestenge aktivitet fra området som er i tråd med planen. Arealet er å regne som utmark i friluftslovens forstand. Det er fri ferdsel i området, selv for kommersiell aktivitet. Privat eiendomsrett kan ikke begrense ferdselsretten.

Det forelå vederlagsfri avtale mellom partene om at saksøker hadde rett til å drive skiskolevirksomhet for 2011 sesongen. Dette fremkommer i e-mail av 21 05 2010 fra Asle Torset Skogstad til saksøker.

Avtalen saksøkte inngikk med LAGG AS er ulovlig ved at den gir LAGG AS en eksklusiv rett i et offentlig friområde hvor store deler er ekspropriert. Saksøktes disposisjonsrett er begrenset av reguleringsplanene som gir allmennheten tilgang rett til området. Skiheisen er infrastruktur som kan disponeres av allmennheten. Etter friluftsloven § 2 har alle rett til fri

ferdsel, mens § 3 gir enkelte unntak som ikke er aktuelle her. Formålet med skiheisen er å få flest mulige til å bruke den. Det er ingen sonndring mellom kommersielle/ ikke kommersiell drift.

Kontraheringsplikt.

Hovden Skisenter AS har en dominerende stilling i området. Den dominerende stillingen og plasseringen innenfor område som er fritt tilgjengelig for allmennheten medfører at selskapet har en kontraheringsplikt. Heisen er en nødvendig forutsetning for saksøkers virksomhet i det andre anlegg ligger for langt borte fra inkvarteringsmuligheter m.v. Saksøkers virksomhet øker trafikken og skal da gis tilgang til anlegget. Saksøkte kan sette saklige vilkår i forhold til adferdsregler, utdanning m.v., men krav innmelding i bransjeorganisasjoner og krav om vederlag er ikke saklige vilkår. Utestengelse er i strid med konkurranselovens § 10 og 11 samt pristiltaksloven § 2.

Erstatning.

Som følge av at saksøker ble nektet adgang til å bruke området 2010/2011 har det oppstått tap i forhold til både skiskolen og skiutleie. Det siste er et klart avledet tap av at når saksøkte ikke kunne tilby undervisning, valgte kundene å kjøpe begge deler som en pakke hos LAGG AS.

Tapet må utmåles skjønnsmessig, men saksøker har beregnet tapet av drift av skiskolen til kr. 75.000 og tap på skiutleie til kr. 250.000.- til sammen kr. 325.000.-

Saksøkerens påstand

1. Arne Johan Mosfjeld og Skiservice Hovden har rett til uhindret å drive skiskole på arealer og i anlegg som disponeres av Hovden Skisenter AS.
2. Hovden Skisenter AS plikter å betale inntil kr. 325.000 i erstatning til Arne Johan Mosfjeld og Skiservice Hovden med tillegg av lovbestemte renter fra dommens forkynnelse.
3. Arne Johan Mosfjeld og Skiservice Hovden tilkjennes sakens omkostninger med tillegg av lovbestemt rente.

Saksøktes påstandsgrunnlag:

Utgangspunktet er at Hovden Skisenter AS fester det areal som benyttes til alpinanlegg på Hovden, og har således fysisk råderett over arealet – slik det følger av avtalen med grunneier og tomtefestelovens § 16. Eiendomsretten er negativt begrenset. Eieren kan nekte andres fysiske og rettslige rådighet over eiendommen med de unntak som følger av

offentlige regulering av eiendomsretten. Planbestemmelsene saksøker har vist til har ingen betydning for saken

Friluftslovens bestemmelser kommer ikke anvendelse på alpinanlegg. I forhold til friluftslovens bestemmelser kan heisanlegget uansett ikke betegnes som utmark. Formålet bak loven var å regulere forholdet mellom grunneier og friluftsfolk, særlig med hensyn på landbruk. Formålsbestemmelsen ble vedtatt som ny § 1. I denne saken er det ikke tale om ferdsel i lovens forstand – det vises også til rundskrivet fra Miljødepartementet.

Det er ingen bestemmelser i loven som regulerer bruk av alpinanlegg. Stortingskomiteen søkte under utformingen av reglene om fri ferdsel å foreta en interesseavveining ut fra det ledende prinsipp at ferdselsretten bør tilpasses slik at den ikke fører til virkelige inngrep i eiendomsretten. Innkreving av avgifter for atkomst til anlegg drevet på kommersiell basis faller utenfor friluftslovens rekkevidde.

Heller ikke bestemmelser i plan – og reguleringslovgivningen gir saksøker adgang til å drive sin næringsvirksomhet i skisenteret.

Videre anføres at konkurranseloven §§ 10 og 11 og pristiltaksloven § 2 ikke gir Hovden Skisenter AS kontraheringsplikt med Mosfjeld. Hovden skisenter er ett av flere alpinanlegg i Sør Norge og har ingen markedsrett. Saksøker kan alternativt kjøre skiskoleelvene til Brokke alpinanlegg og da er det ikke nødvendig at undervisningen skal skje på Hovden. Et annet alternativ er at saksøker betaler et vederlag. Det er her saksøker som har bevisbyrden.

Det anføres at det er Arne Johan Mosfjeld som trenger privatrettslig hjemmel for å utnytte Hovden Skisenter AS' eiendom kommersielt. Saksøkte har gjort betydelige investeringer i skisenterets ulike fasiliteter. Mosfjeld kan ikke plukke opp kunder uten vederlag og det er ikke urimelig at han ikke skal drive gratis. Det er da ikke urimelig at Mosfjeld ikke skal gis anledning til å drive skiskolen gratis.

Hva gjelder saksøker krav om erstatning bestrides dette under henvisning til at det ikke foreligger ansvarsgrunnlag. Det er heller ikke sannsynliggjort økonomisk tap. I forhold til erstatningskravet bemerkes at det ble utstedt dagpass til instruktørene fra 23 02 11 slik at det ikke kan ha blitt noe økonomisk tap i forhold til skiskolen. For øvrig er det ikke fremlagt noen dokumentasjon over tap, mens det er på det rene at det tidligere er gått med tap.

Endelig anføres at saksøkers virksomhet i skisenteret er et brudd på god forretningsskikk næringsdrivende imellom, jfr. mfl. § 25.

Saksøktens påstand:

1. Hovden Skisenter AS frifinnes.
2. Arne Johan Mosfjeld dømmes til å betale sakens kostnader.

Retten vurdering

Etter bevisførselen legger retten til grunn at Hovden Skisenter AS er helt ut et privateid selskap som driver alpinanlegg - heiser og preparerte bakker – på privat/kommunal eiendom som selskapet dels eier og dels fester.

Festeforholdene reguleres av festekontrakter inngått henholdsvis 31 12 1986 med Jon og Kjetil Uleberg og 14 04 2010 med Bykle kommune. Retten ikke se at det er reguleringer eller klausuler i festekontraktene som settes begrensninger i forhold til driften av alpinanlegget i forhold til de spørsmål saken reiser. Det er i den siste avtalen pkt. 1. inntatt henvisning til reguleringsplan for området, hvor området deles i alpinanlegg og friluftsområde. Retten kan heller ikke se at det i planene for området er bestemmelser som har betydning for saksøkers krav om å drive skiskole i området.

Innholdet i den private eiendomsretten begrenses av friluftsløven bestemmelser. Lovens §1 fastsetter at *”formålet med loven er å verne friluftslivets naturgrunnlag og sikre allmennheten rett til ferdsel, opphold m.v. i naturen, slik at muligheten til å utøve friluftsliv som en helsefremmende, trivselskapende og miljøvennlig fritidsaktivitet bevares og fremmes”*. Loven skiller mellom innmark og utmark. Etter lovens § 2 vil enhver kunne ferdes til fots hele året så lenge det skjer med tilbørlig varsomhet. I innmark er ferdselsretten mer begrenset, men dette har mindre betydning i nærværende sak i det § 3 utvider ferdselsretten i den tid marken er frossen. Bestemmelsen gir anvisning på at kommunen med samtykke av eieren kan sette forbud for slik ferdsel på nærmere angitt strekninger. Slik forbud foreligger ikke i nærværende sak.

Utgangspunktet er etter dette at friluftsløven hjemler adgang for alminnelige frie ferdsel i alpinanlegget under iakttagelse av bestemmelsene i friluftsløvens, det vises særlig til § 11 om at enhver *”skal opptre hensynsfullt og varsomt for ikke å volde skade eller ulempe for eiere, bruker eller andre, eller påføre miljøet skade”*. Det innebærer at enhver må tilpasse ferdselen i forhold til den virksomhet som drives i anlegget; preparering av løyper, og ordens og sikkerhetsregler i forhold til ulike skiaktiviteter. Instruksjonsvirksomhet i slike aktiviteter er ikke unntatt, og det er heller ingen begrensning i forhold til kommersiell drift. Retten viser til miljøverndepartementets rundskriv T-3/07 og uttalelse i departementets brev av 29 11 2011 hvor samme lovforståelse. Retten finner på denne bakgrunn at friluftsløven i utgangspunktet hjemler adgang til å drive kommersiell skiskole i alpinanlegget.

Heisene i alpinanlegget er innretninger som saksøkte eier og driver, og som etter rettens oppfatning klart faller utenfor frilufslovens regler om alminnelig fri ferdsel. Det vises også på dette punkt til departementet i rundskriv og uttalelse gir uttrykk for samme lovforståelse. Som eier har saksøker en eiers rådighet over driften av skiheisene, og kan i utgangspunktet sette de vilkår overfor brukerne som er hensiktsmessig ut fra lovgivning og forsvarlig drift.

Saksøker har anført at saksøkte har kontraheringsplikt i henhold avtalerettslige regler og konkurranseloven § 10 og § 11 og pristiltaksloven § 2 fordi den eksklusive avtalen med LAGG AS begrenser andres ret til å drive skiskole.

Saksøkte tilbyr heisbefordring til allmennheten og plikter etter vanlige avtalerettslige likhetsprinsipper å tilby sine tjenester for alle som ikke kan utestenges av saklige grunner. Det er under bevisføringen ikke fremkommet opplysninger om at saksøker ikke opptre i samsvar med dette overfor enkeltpersoner. Det vises herunder til at saksøkte har understreket at verken saksøkte eller instruktører som utfører oppdrag for saksøkte er blitt nektes skikort i forbindelse med vanlig skiaktiviteter. At saksøkte nekter saksøker å benytte heisene i forhold til å drive kommersiell virksomhet, er etter rettens oppfatning ikke i strid med nevnte prinsipper i det slik kommersiell virksomhet ikke drives på vegne av allmennheten. Retten kan heller ikke se at reguleringsplanene eller konsesjonsbestemmelser pålegger saksøker en utvidet kontraheringsplikt i forhold til kommersielle virksomhet.

Konkurranseloven § 10 er rettet seg mot enhver form for samordnet opptreden med formål eller virkning å hindre, vri eller innskrenke konkurransen.

Retten legger til grunn at saksøkte før avtalen med LAGG AS selv drev ulike former for skiinstruksjon, men fant det hensiktsmessig og rasjonelt å overføre ansvaret for denne virksomheten ble samlet hos LAGG AS. Avtalen regulerer ikke hvordan LAGG AS skal opptre overfor andre foretak, men gir LAGG AS eksklusivrett til å drive skiskolevirksomhet, herunder rett til å inngå avtaler med andre foretak, slik LAGG AS i utgangspunktet gjorde med saksøker. Dette er etter rettens oppfatning ikke en konkurransebegrensende avtale som faller inn under § 10.

Konkurranseloven § 11 retter seg mot at et foretak utilbørlig utnytter sin dominerende stilling, blant annet ved å anvende ulike vilkår for likeverdige ytelser overfor handelspartnere, og derved stille dem ugunstigere i konkurransen. For at § 11 skal få anvendelse i saken, må retten legge til grunn at saksøkte har en dominerende stilling innen markedet for alpinanlegg.

Kommentarutgaven til konkurranseloven §11 gir en viss vegledning i forhold til bestemmelsens anvendelsesområde. På s 64 – 65 fremgår at et foretak i utgangspunktet står fritt til å avgjøre hvem det vil kontrahere med. Et foretak som har hatt en betydelig investeringsrisiko, bør sjelden pålegges investeringsplikt når investeringen lykkes. Her kommer hensynet til å bevare investeringsintensivet inn for fullt. Dette gjelder selv om investeringen viser seg å lykkes så godt at fortjeneste blir meget stor, siden det er den samlede risikoen på investeringstidspunktet – sjansen for å lykkes sammenholdt med størrelsen på eventuell gevinst – som begrenser investeringsintensivet. Også kostnader ved mislykkedes prosjekter må tas med i vurderingen, ettersom gevinsten ved de vellykkede må finansiere også dem. Det er videre vist til at det på samme måte som andre misbrukshandlinger kan også leveringsnektelser gå klar av konkurranseloven § 11 dersom det foreligger objektivt rettfærdiggjørende forhold. Så vel effektivitetshensyn som andre legitime forhold kan tenkes.

Retten har ikke funnet direkte sammenlignbar rettspraksis, men det er rettens oppfatning at det kreves mye for at det skal foreligge en dominerende stilling og for at det foreligger en utilbørlig utnyttelse av denne.

Det er på det rene at saksøkte er alene om å drive alpinanlegg på Hovden og at han i forhold til Hovdenområdet har en dominerende stilling. Det er imidlertid en rekke alpinanlegg i Sør Norge, herunder ligger det flere alpinanlegg i Setesdal og Telemark som kan være aktuelle for skiskolevirksomhet. Retten finner på denne bakgrunn ikke det er sannsynliggjort at lovens vilkår om dominans er oppfylt. Retten finner heller ikke at saksøkers nektelse ut fra forretningsmessige hensyn er utilbørlig utnyttelse av en dominerende stilling, jf nedenfor neste avsnitt. Det er videre sett hen til at saksøker har fått tilbud om å fortsette virksomheten med skiskole for danske skoleelever på nærmere angitt vilkår. Selv om tidligere avtale av 1990 mellom partene ikke stilte krav om vederlag, fremgår det av avtalen, som også var begrenset til danske skoleelever, at det ble stilt en rekke vilkår til skiskolevirksomheten.

Retten har heller ikke funnet at avtalen er i strid med pristiltaksloven § 2 om urimelige forretningsvilkår. Det er ved vurderingen lagt vekt på at saksøkte er tilbudt å fortsette virksomheten mot at han erlegger et omforenet vederlag til LAGG AS. Dette må igjen ses i sammenheng med at investeringer, utgifter til drift og vedlikehold av heisene samt preparering av bakkene gjør at saksøkte har et ansvar for å drive på en regningsssvarende måte. Et av de tiltakene saksøkte har gjort i så måte er inngåelse av en eksklusiv avtale med LAGG AS til å drive skiskolevirksomhet. Når saksøkte tilrettelegger forholdende for at saksøker kan benytte skianlegget, finner ikke retten at det er urimelig at det settes som vilkår at det betales et passende vederlag for dette og at det settes vilkår for deltakelse i målrettede tiltak for bransjen.

Saksøkte blir etter dette å frifinne for krav om rett til uhindret å drive skiskole – påstanden pkt. 1.

Erstatning.

Kravet om erstatningsplikt forutsetter at det foreligger et ansvarsgrunnlag, et økonomisk tap og adekvat årsakssammenheng. Også på dette punkt har saksøker bevisbyrden

På bakgrunn av saksøkers henvendelse til saksøker i mai 2010 og sistnevnte svar i e – mail i mai 2010 legger retten til grunn at partene på denne måte avtalte at saksøker fortsatt kunne bruke anlegget. Siden den tidligere skiskolevirksomhet var rettet mot danske skoleelever, som også var nedfelt i 1990 avtalen mellom partene, legger retten til grunn at saksøkers skiskolevirksomhet var begrenset til instruksjonsvirksomhet av danske skoleelever.

Saksøker har gjort gjeldende at han av saksøker ble hindret i å følge opp de avtaler han hadde inngått med danske skoler og at det førte til at han mistet inntekt i forhold til instruksjonsvirksomhet og i forhold til skiutleie for 2011 sesongen. Saksøkte har imidlertid ikke fremlagt dokumentasjon om avtaler eller annen informasjon om omfanget av virksomheten. Det er heller ikke fremlagt regnskapsopplysninger i tilknytning til dette. Dessuten har vitnet Roger Sørli forklart at etter man hadde mottatt tingrettens kjennelse utstedte man dagspass til skiheisene, slik at man ikke risikerte å miste kunder i det danske marked på lengre sikt. Dette innebærer også at omfanget av tap i forhold til skiutleie m.v er svært uklart.

Retten finner etter dette at saksøker verken har sannsynliggjort ansvarsgrunnlag eller økonomisk tap. Saksøkte blir å frifinne for krav om erstatning.

Saksomkostninger.

Hovden Skisenter AS har etter dette vunnet saken og skal tilkjennes sine saksomkostnader etter hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første ledd. Unntaksregelen i § 20-2 tredje ledd kan ikke få anvendelse.

Advokatfullmektig Sigurd Vestrheim har fremlagt omkostningsoppgave hvor kostnadene er satt til kr. 106 432, 80, hvorav salæret utgjør kr. 101 250. Det skal ikke beregnes merverdiavgift. Advokat Dag Herrem har fremlagt kostnadsoppgave med kr. 66 903, hvorav salær utgjør kr. 62.328 og gjort gjeldende at motpartens salærkrav er for høyt og herunder vist tal at saken ble avvirket på en dag.

Advokatfullmektig Sigurd Vestrheim har i prosesskriv av 05 01 2012 fastholdt kravet og vist til at tidsforbruket forut for hovedforhandlingen skyldes at saksøker i liten grad hadde

redegjort for de rettsregler og bevis som ville bli påberopt under hovedforhandlingen. Videre hadde saksøker motsatt seg fremleggelse av bevis og ikke samarbeidet i forhold til fremdriftsplan. Saken ble også forberedt i forhold til at det var avsatt to dager til hovedforhandlingen.

På bakgrunn av sakens kompleksitet sammenholdt med medgått til hovedforhandling er retten etter en helhetsvurdering kommet til at omkostningsoppgaven ligger noe høyt i forhold til rimelig og nødvendig tidsforbruk. Salæret settes skjønnsmessig til kr. 75000.- Samlet settes kostnadene til kr. 80.182.

DOMSSLUTNING

1. Hovden Skisenter AS frifinnes.
2. Arne Johan Mosfjeld dømmes til å betale kr. kr. 80.182 – åttitusenett hundreogåttito – kroner innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse.

Retten hevet

Gunnar S. Andreassen

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker vedlegges.

Rettleddning om ankeadgangen i sivile saker

Reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 om anke til lagmannsretten og Høyesterett regulerer den adgangen partene har til å få avgjørelser overprøvd av høyere domstol. Tvisteloven har noe ulike regler for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger.

Ankefristen er én måned fra den dagen avgjørelsen ble forkynt eller meddelt, hvis ikke noe annet er uttrykkelig bestemt av retten.

Den som anker må betale behandlingsgebyr. Den domstolen som har avsagt avgjørelsen kan gi nærmere opplysning om størrelsen på gebyret og hvordan det skal betales.

Anke til lagmannsretten over dom i tingretten

Lagmannsretten er ankeinstans for tingrettens avgjørelser. En dom fra tingretten kan ankes på grunn av feil i bedømmelsen av faktiske forhold, rettsanvendelsen, eller den saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen.

Tvisteloven oppstiller visse begrensninger i ankeadgangen. Anke over dom i sak om formuesverdi tas ikke under behandling uten samtykke fra lagmannsretten hvis verdien av ankegenstanden er under 125 000 kroner. Ved vurderingen av om samtykke skal gis skal det blant annet tas hensyn til sakens karakter, partenes behov for overprøving, og om det synes å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket eller ved behandlingen av saken.

I tillegg kan anke – uavhengig av verdien av ankegenstanden – nektes fremmet når lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram. Slik nekting kan begrenses til enkelte krav eller enkelte ankegrunner.

Anke framsettes ved skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Selveprosederende parter kan inngi anke muntlig ved personlig oppmøte i tingretten. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater inngir muntlig anke.

I ankeerklæringen skal det særlig påpekes hva som bestrides i den avgjørelsen som ankes, og hva som i tilfelle er ny faktisk eller rettslig begrunnelse eller nye bevis.

Ankeerklæringen skal angi:

- ankeinstansen
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hvilken avgjørelse som ankes
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det krav ankesaken gjelder, og en påstand som angir det resultatet den ankende parten krever
- de feilene som gjøres gjeldende ved den avgjørelsen som ankes
- den faktiske og rettslige begrunnelse for at det foreligger feil
- de bevisene som vil bli ført
- grunnlaget for at retten kan behandle anken dersom det har vært tvil om det
- den ankende parts syn på den videre behandlingen av anken

Anke over dom avgjøres normalt ved dom etter muntlig forhandling i lagmannsretten. Ankebehandlingen skal konsentreres om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet og tvilsomme når saken står for lagmannsretten.

Anke til lagmannsretten over kjennelser og beslutninger i tingretten

Som hovedregel kan en *kjennelse* ankes på grunn av feil i bevisbedømmelsen, rettsanvendelsen eller saksbehandlingen. Men dersom kjennelsen gjelder en saksbehandlingsavgjørelse som etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig og forsvarlig behandling, kan avgjørelsen for den skjønsmessige avveiningen bare angripes på det grunnlaget at avgjørelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan bare ankes på det grunnlaget at retten har bygd på en uriktig generell lovforståelse av hvilke avgjørelser retten kan treffe etter den anvendte bestemmelsen, eller på at avgjørelsen er åpenbart uforsvarlig eller urimelig.

Kravene til innholdet i ankeerklæringen er som hovedregel som for anke over dommer.

Etter at tingretten har avgjort saken ved dom, kan tingrettens avgjørelser over saksbehandlingen ikke ankes særskilt. I et slikt tilfelle kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Anke over kjennelser og beslutninger settes fram for den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres normalt ved kjennelse etter ren skriftlig behandling i lagmannsretten.

Anke til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Slikt samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. – Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta til behandling anker over *kjennelser og beslutninger* dersom de ikke reiser spørsmål av betydning utenfor den foreliggende saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller den i det vesentlige reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelse og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.